

Utgångspunkter för samverkan om nyanländas etablering

Framtagen i samarbete mellan Arbetsförmedlingen,
Försäkringskassan, länsstyrelserna, Migrationsverket samt Sveriges
Kommuner och Landsting

Innehåll

1	Introduktion till metodstödet	5
1.1	Bakgrund	5
1.2	Vad är en lokal överenskommelse?.....	5
1.3	Metodstödet innehåll	6
1.4	Avgränsning för metodstödet	6
2	KAPITEL 1. Gemensam strategisk inriktning för samverkan	7
2.1	Generella förutsättningar för en väl fungerande samverkan.....	8
2.2	Reflektera kring	9
2.3	Rekommendationer	9
3	KAPITEL 2. Etablering på lika villkor	10
3.1	Reflektera kring	11
3.2	Rekommendationer	11
4	KAPITEL 3. Insatser under asyltiden	12
4.1	Reflektera kring	13
4.2	Rekommendationer	13
5	KAPITEL 4. Efter beslut om uppehållstillstånd	14
5.1	Upphållstillståndskort	14
5.2	Folkbokföring, id-kort och bankkort	14
5.3	Etableringssamtal	14
5.3.1	Etableringssamtal för personer som bor på anläggningsboende....	14
5.3.2	Etableringssamtal för direktinresta anhöriga, kvotflyktingar och personer i eget boende	15
5.4	Arbete och praktik under tid på anläggningsboende.....	15
5.5	Bosättning.....	15
5.5.1	Praktisk hjälp vid bosättning	15
5.6	Hemutrustningslån.....	16
5.7	Hälsoundersökningar	16
5.8	Förskola, fritidshem och skola.....	16
5.9	Socialt stöd.....	16
5.10	Reflektera kring	17
5.11	Rekommendationer	17
6	KAPITEL 5. Etableringsaktiviteter	18
6.1	Etableringsplan.....	18
6.2	Nyanlända i åldern 18-20 år utan föräldrar i Sverige.....	18
6.3	Utbildning i svenska för invandrare (sfi).....	18
6.4	Kommunal vuxenutbildning	19
6.5	Studie- och yrkesvägledning	19

6.6	Samhällsorientering.....	20
6.7	Aktiviteter för att underlätta och påskynda etablering i arbetslivet	20
6.8	Rehabilitering	20
6.8.1	Ansvarsfördelning inom rehabilitering.....	21
6.9	Insatser efter slutförd etableringsperiod	21
6.10	Reflektera kring	21
6.11	Rekommendationer	22
7	KAPITEL 6. Försörjning	23
7.1	Bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande (LMA)....	23
7.2	Etableringsersättning, tilläggsförmåner och ersättning för resor	23
7.2.1	Etableringsersättning.....	23
7.2.2	Tilläggsförmåner	23
7.2.3	Ersättning för resor.....	23
7.3	Månadsredovisning och frånvarorapportering.....	24
7.4	Ekonomiskt bistånd.....	24
7.5	Socialförsäkringsförmåner	24
7.6	Reflektera kring	25
7.7	Rekommendationer	25
8	Bilaga 1 Mall för hur en lokal överenskommelse kan utformas	26
9	Bilaga 2 Jämställdhetsintegrering av etableringsarbetet	27
9.1	Steg 1: kartläggning.....	27
9.2	Steg 2: analys	28
9.3	Steg 3: åtgärder.....	28
9.4	Steg 4: uppföljning.....	29

1 Introduktion till metodstödet

Metodstödet är en vägledning för de lokala parterna i arbetet med att ta fram och utveckla lokala överenskommelser som främjar en effektiv etablering på lika villkor.

1.1 Bakgrund

Metodstödet publicerades första gången 2013 mot bakgrund av ett regeringsuppdrag föregående år till Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket och länsstyrelserna att, i samråd med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), utveckla och förbättra samverkan och samordning i etableringsprocessen för nyanlända. Metodstödet revideras och följs upp löpande av en partsgemensam arbetsgrupp för att vara aktuellt utifrån ny lagstiftning och andra förändringar. I revideringsarbetet har även representanter från Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Specialpedagogiska skolmyndigheten samt Socialstyrelsen bidragit med sakområdeskunskap.

1.2 Vad är en lokal överenskommelse?

En lokal överenskommelse är ett gemensamt dokument som syftar till att tydliggöra uppdrag, ansvarsfördelning, roller och rutiner mellan Arbetsförmedlingen, kommuner samt andra myndigheter och organisationer, till exempel landsting/regioner, Försäkringskassan och Migrationsverket. Den ska också beskriva hur samverkan kan ske med idéburna organisationer och det lokala näringslivet.¹ En lokal överenskommelse är också ett strategiskt dokument för hur samverkan kan utvecklas och följas upp. Det kan till exempel handla om mål och visioner för det lokala etableringsarbetet och utvecklad samverkan kring andra målgrupper. Rätt utformad är en lokal överenskommelse ett effektivt verktyg för att underlätta och samordna etableringsarbetet. Överenskommelserna bidrar till att skapa förutsägbarhet och förtydligar vem som gör vad, när och hur. Processen för att upprätta överenskommelser kan också i sig bidra till att skapa samsyn, tillit och ömsesidigt förtroende mellan parterna. Den lokala överenskommelsen bör därför arbetas fram i en gemensam process och vara ett levande dokument.

Arbetsförmedlingen ska vara stödjande och pådrivande i förhållande till andra berörda parter i arbetet med nyanländas etablering. Det innebär att Arbetsförmedlingen ska vara sammankallande och ta initiativ till att en lokal överenskommelse upprättas. Arbetsförmedlingen ansvarar också för regelbunden uppföljning och revidering av överenskommelsen tillsammans med övriga parter som ingår i den. Lokala överenskommelser om nyanländas etablering bör samordnas med andra överenskommelser och samarbeten inom området. Sedan februari 2017 har DUA (delegationen för unga och nyanlända till arbete) fått utökat uppdrag att främja samverkan mellan berörda aktörer som har betydelse för nyanländas möjlighet att etablera sig i arbetslivet.² Det är frivilligt för kommuner och Arbetsförmedling att upprätta överenskommelser utifrån DUA:s modell. Överenskommelserna kan med fördel länkas samman.

¹ Se exempelvis:

<http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-366-6.pdf?issuysl=ignore>

https://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/samlakraft-2016-05-10.pdf

² dir 2017:20 - Tilläggsdirektiv till Delegationen för unga till arbete (A 2014:06)

1.3 Metodstödet innehåll

Metodstödet inleds med en gemensam strategisk inriktning för samverkan inom området nyanländas etablering. Därefter kommer ett avsnitt som beskriver generella förutsättningar för en väl fungerande samverkan. I kapitel tre till sju beskrivs mer konkret hur den lokala samverkan kan utvecklas utifrån etableringsprocessens olika delar. För varje område finns fakta om gällande ansvarsfördelning samt rekommendationer från myndigheterna och SKL.

Fakta är baserade på lagar, förordningar, propositioner och styrande dokument. Fakta ska inte ses som fullständiga beskrivningar av regelverk utan syftar till att ge en översiktlig bild av varje område. *Rekommendationer* ger vägledning över vilka områden och frågor som den lokala överenskommelsen bör innehålla. En mall för hur en lokal överenskommelse kan utformas finns som en bilaga till metodstödet, se bilaga 1. Som stöd för parternas arbete med jämställdhetsintegrering finns förslag på frågeställningar i en separat bilaga, se bilaga 2.

1.4 Avgränsning för metodstödet

Metodstödet är avgränsat till insatser och frågor som rör nyanlända som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Det står dock lokala parter fritt att utöka den lokala överenskommelsen till att även omfatta andra grupper.

2 KAPITEL 1. Gemensam strategisk inriktning för samverkan

Utveckling av lokal samverkan bör i första hand fokusera på de områden där det finns störst potential för samverkan att bidra till ökad individ- och samhällsnytta. Utifrån den principen bör utveckling av den lokala samverkan inom etableringsuppdraget särskilt fokusera på områdena kompetensförsörjning, utbildning, jämställdhet och hälsa.

Kompetensförsörjning - Efterfrågan på arbetsmarknaden är i dagsläget stark. Inom många områden råder stor brist på arbetskraft. Den pågående generationsväxlingen medför särskilt stora rekryteringsbehov inom många offentliga verksamheter. Potentialen för att öka arbetskraftsdeltagandet utgörs framförallt av utrikesfödda och i synnerhet utrikesfödda kvinnor. En förutsättning för att möta de kompetensförsörjningsbehov som finns är därför att bättre ta tillvara på nyanländas kompetens. Detta kan åstadkommas genom utvecklad samverkan kring rekrytering, validering, yrkesutbildning och arbetsplatsförlagda insatser för nyanlända. Särskilt viktiga i denna typ av samverkan är kommuner, myndigheter och landsting i sin roll som arbetsgivare.

Utbildning - Behovet av utbildningsinsatser är mycket stort, både för att långsiktigt klara kompetensförsörjningen och för att fler nyanlända ska få ett varaktigt arbete. Det krävs både ett ökat utbud och en ökad användning av kompletterande yrkesutbildningar liksom av grundläggande utbildningar som leder till gymnasiekompetens. Det reguljära utbildningsväsendet, arbetsmarknadsutbildningar och folkbildningen bör samordnas och komplettera varandra. För att få fler nyanlända att ta del av utbildningsinsatser är också samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommuner om vägledning mot studier centralt.

Jämställdhet - Alla samverkande parter inom etableringsuppdraget ska säkerställa att kvinnor och män erbjuds rätt förutsättningar för delaktighet och att de får tillgång till kvalitativa etableringsinsatser på lika villkor.³ Det är ett prioriterat område att uppmärksamma och utjämna de oönskade skillnader mellan män och kvinnor som idag finns i etableringens olika delar.⁴

En förutsättning för att nyanlända ska kunna erbjudas insatser på lika villkor är att parterna identifierar och åtgärdar de hinder för lika villkor som kan finnas inom respektive verksamhet. Åtgärder som behöver vidtas för att uppnå delaktighet på lika villkor kan exempelvis handla om förhållningssätt, strukturer och information. Som ett stöd i detta arbete innehåller metodstödet en bilaga med konkreta förslag på hur man ska arbeta med jämställdhetsperspektivet.

Hälsa - Det lokala samarbetet ska verka för att främja hälsa och förebygga ohälsa hos alla deltagare, inte bara för dem med identifierad ohälsa eller funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Med ett sådant hälsofrämjande perspektiv på etableringen kan flera aktörer gemensamt medverka till att skapa stödjande strukturer för att undvika onödig ohälsa. Stödjande strukturer

3 Målet för Sveriges jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Målet antogs i bred politisk enighet 2006 utifrån propositionen Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken (prop. 2005/06:155). Till det jämställdhetspolitiska målet finns sex delmål, varav två av dem behandlar vikten av ekonomisk jämställdhet och jämställd utbildning. Det innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut, samt att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

4 Uppdrag till Arbetsförmedlingen avseende åtgärder för att minska arbetslösheten bland utrikes födda kvinnor, regeringsbeslut 2017-01-26

kan t.ex. vara att skapa förutsättningar för individerna att kunna delta på aktiviteter som t.ex. hälsokommunikation, föräldrastödgrupper, svenskspråkträning mm.

2.1 Generella förutsättningar för en väl fungerande samverkan

Utifrån aktuell forskning om samverkan och genomförda utvärderingar av samverkansinitiativ finns ett antal generella förutsättningar för en väl fungerande samverkan.⁵ I korthet handlar det om:

- **De samverkande aktörerna utgår alla från ett helhetsperspektiv**
En central utgångspunkt för en väl fungerande samverkan är att helheten inte är densamma som summan av delarna. Det innebär att det samlade arbetet med det gemensamma uppdraget kan vara ineffektivt även om varje enskild aktör presterar väl. Samverkan bör därför bygga på en gemensam förståelse för hur de olika parternas uppdrag och arbetsätt samspelar med varandra.
- **En tydlig inriktning och prioritering av samverkan**
En väl fungerande samverkan har en tydlig styrning på alla ledningsnivåer. En viktig uppgift för ledningen är att legitimera och förankra samverkan på alla nivåer, formulera mål för samverkan och efterfråga resultat av samverkan. Vidare behöver tillräckliga resurser avsättas för att utveckla samverkan och fullgöra åtaganden gentemot samverkansparter.
- **En tydlig och sammanhållen struktur för samverkan**
En framgångsrik samverkan kräver struktur i form av tydlig arbetsfördelning och gemensamma rutiner, samt forum och kontaktvägar för berörda aktörer. Långsiktig samverkan bör bygga på funktion istället för person.
- **Gemensamma och långsiktiga mål för samverkan**
För en långsiktig samverkan är det viktigt att kunna visa att samverkan leder till förbättrade resultat. Arbetet med att formulera gemensamma långsiktiga mål bör ske brett för att säkra förankring och ägandeskap för dem.
- **Samsyn om gemensamma utmaningar, behov och åtgärder**
En väl fungerande samverkan förutsätter respekt för varandras uppdrag och tillit till varandras kompetens. Det gäller även att ha en gemensam förståelse av utmaningar, behov och åtgärder kopplat till det aktuella området för samverkan.
- **En prestigelös kultur där alla parter utgår från individs behov**
Ett öppet och prestigelöst samverkans klimat underlättar samverkan. Detsamma gäller om alla parter utgår från vad som är bäst för den gemensamma målgruppen snarare än vad som är enklast för de enskilda, samverkande organisationerna.

5 Danermark & Kullberg 1999 Samverkan – välfärdsstatens nya arbetsform; Danermark 2015 Sammanfattning av resultat och erfarenheter från svensk forskning och aktuella utvecklingsarbeten om samverkan kring arbetslösa personer med ekonomiskt bistånd (arbetsmaterial som tagits fram på uppdrag av Arbetsförmedlingen och Socialstyrelsen.); Eriksson, A., & Åhgren, B. (2010); Samverkan inom arbetslivsinriktad rehabilitering. En sammanställning av kunskap och erfarenheter inom området; Ramböll 2014; Regional samverkan kring etablering av nyanlända – Lärdomar från partnerskap Skåne; Socialstyrelsen 2013, Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer; Socialstyrelsen 2008, Vägledning om samverkan i rehabilitering; Socialstyrelsen 2007, Strategi för samverkan – kring barn och unga som får illa eller riskerar att fara illa.

2.2 Reflektera kring

- Har vi en grundläggande samsyn om gemensamma utmaningar och vad som är möjliga lösningar på dessa? Om inte hur skapar vi det?

2.3 Rekommendationer

Den lokala överenskommelsen bör innehålla:

- Gemensamma målsättningar för samverkan. Målen bör så långt som möjligt vara mätbara.
- En beskrivning av hur samverkan och det gemensamma utvecklingsarbetet ska organiseras. Det kan till exempel handla om vilka gemensamma forum som behövs, hur gemensamma beslut ska fattas och inrättande av gemensamma styrgrupper och arbetsgrupper för att praktiskt utforma och utveckla samverkan.
- En plan för hur de gemensamma målen för samverkan ska följas upp.

3 KAPITEL 2. Etablering på lika villkor

Nyanlända personer ska ges likvärdiga möjligheter till en god etablering. Etableringsperioden ska för kvinnor och män innehålla meningsfulla aktiviteter som tar tillvara och utvecklar personens egna resurser genom att främja delaktighet och egenmakt. Samverkande parter i den lokala överenskommelsen ska gemensamt arbeta för bättre förutsättningar för integration, främjande av hälsa, samt etablering på arbetsmarknaden. I arbetet med att främja en etablering på lika villkor är jämställdhet, hälsa och delaktighet för personer med funktionsnedsättning viktiga förutsättningar.

Myndigheter, kommuner och samverkanspartners ska också motverka diskriminering på grund av etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning, ålder och könsöverskridande identitet eller uttryck.⁶

Regeringens mål för jämställdhetspolitiken⁷, funktionshinderspolitiken⁸ och folkhälsopolitiken⁹ ska genomsyra det arbete som myndigheter och kommuner bedriver. Inom ramen för jämställdhetspolitiken finns jämställdhetsintegrering som en strategi för att uppnå ett jämställt samhälle. Strategin innebär att det ska finnas ett jämställdhetsperspektiv integrerat i processer och beslut på alla nivåer.¹⁰ Som stöd för parternas arbete med jämställdhetsintegrering finns i en separat bilaga förslag på frågeställningar som kan användas. Se bilaga 2. Som stöd för myndigheter och kommuners arbete med att tillgängliggöra sin verksamhet för personer med funktionsnedsättning har Myndigheten för delaktighet tagit fram Riktlinjer för tillgänglighet - Riv hindren.¹¹

6 1 kap. 2 § fjärde stycket i regeringsformen (1974:152), se även diskrimineringslagen (2008:567)

7 Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken (prop. 2005/06:155).

8 Förordning (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken

9 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/funktionsnedsattning/politiska-mal/> (hämtat 2017-04-06)

10 <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/jamstalldhetsintegrering/> (hämtad 2017-04-05)

11 <http://www.mfd.se/publikationer/rapporter/riktlinjer-for-tillganglighet-riv-hindren> (hämtad 2017-04-06)

3.1 Reflektera kring

- En betydligt lägre andel kvinnor än män arbetar efter att de lämnat etableringsuppdraget. Hur ser det ut på vårt kontor/i vår kommun? Vad kan vi göra annorlunda för att fler kvinnor ska komma ut i arbete eller studier? ¹²

3.2 Rekommendationer

Den lokala överenskommelsen bör innehålla:

- En gemensam strategi innehållande kartläggning, analys, åtgärder och uppföljning av hur etablering kan genomföras på lika villkor för män och kvinnor.
- Gemensamma åtgärder som främjar delaktighet och hälsa för deltagarna inom etableringsuppdraget.
- Arbetssätt för att främja att båda föräldrarna ges likvärdiga möjligheter att delta i etableringsinsatser kombinerat med föräldraledighet.

¹² <https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.46cd9c615af2e63aa1816ac/1491205030691/handlingsplan-for-att-fler-utrikesfodda-kvinnor-ska-vara-sysselsatta-i-arbete-eller-studier.pdf> (hämtad 2017-04-06)

4 KAPITEL 3. Insatser under asyltiden¹³

Migrationsverket, Länsstyrelsen, Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet och Landsting/Regioner har uppdrag som rör asylsökande.

Migrationsverket ska underlätta för de asylsökande att delta i insatser som svenskundervisning genom att bekosta eventuella resor till och från undervisningen. Migrationsverket är även en central samverkanspart i arbetet för att underlätta för andra aktörer att erbjuda tidiga insatser och för att nå målgruppen med information om dessa insatser.

Länsstyrelserna ska samordna tidiga insatser för asylsökande och nyanlända med uppehållstillstånd på anläggningsboende. Syftet med insatserna är att främja kunskaper i svenska språket, det svenska samhället, den svenska arbetsmarknaden samt hälsa. Länsstyrelserna ska stödja, besluta om och betala ut medel till utförare av tidiga insatser. I första hand kan medlen sökas av organisationer inom civilsamhället. Även kommuner och kommunalförbund kan söka och beviljas medel, men endast i de fall då behovet av verksamhet inte kan tillgodoses av andra organisationer. Länsstyrelserna tillhandahåller ett digitalt språkinlärningspaket via samhällsportalen www.informationsverige.se.

Arbetsförmedlingen har i uppdrag att erbjuda kompetenskartläggning, det vill säga kartläggning av en nyanländs utbildningsbakgrund och arbetslivserfarenhet, redan under asyltiden. Arbetsförmedlingen har för ändamålet utvecklat ett digitalt självinstruerande kompetenskartlägningsverktyg. I kartlägningsverktyget kan den asylsökande själv beskriva sin utbildning och arbetslivserfarenhet i syfte att förbereda sin väg till arbete eller utbildning i Sverige.

Studieförbund och folkhögskolor genomför insatser för att stärka asylsökandes kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Folkbildningsrådet fördelar medel till studieförbund och folkhögskolor som genomför dessa insatser.

Landstinget/Regionen ska erbjuda alla asylsökande en hälsoundersökning, om det inte är uppenbart obehövt. Hälsoundersökningen är frivillig. Nyanlända med uppehållstillstånd, kvotflyktingar, direktinresta anhöriga och asylsökande som inte genomfört en hälsoundersökning under asyltiden har möjlighet att få denna inom ett år från den tidpunkt då utlänningsen först togs emot i en kommun. Syftet med hälsoundersökningen är att identifiera eventuella vårdbehov samt att snabbt upptäcka eventuella sjukdomar som faller under smittskyddslagen. Vid hälsoundersökningen ska information ges, dels om den undersöktes möjlighet att få del av hälso- och sjukvård och tandvård, dels om hur man gör för att komma i kontakt med vården. 1177-Vårdguiden, Landstingen och Migrationsverket informerar asylsökande om möjligheten till hälsoundersökning.

¹³ Mer information om tidiga insatser under asyltiden:

Regeringens information om tidiga insatser för asylsökande

Förordning om länsstyrelsernas uppdrag avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare

Förordning om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl.

4.1 Reflektera kring

- Vad behöver vi göra för att tidiga insatser för asylsökande, där kompetens och förmågor tas tillvara, tydligt ska bidra till en snabbare etablering i samhället och på arbetsmarknaden?

4.2 Rekommendationer

Den lokala överenskommelsen bör innehålla:

- En beskrivning av hur parterna får information om vilka tidiga insatser som erbjuds asylsökande och som främjar etablering i arbets- och samhällslivet.
- Rutiner för hur Migrationsverket ska delge övriga parter information om kontaktvägar till asylsökande.
- Rutiner för hälsoundersökningar, till exempel information om möjligheten till hälsoundersökning samt anmälningsrutiner.

5 KAPITEL 4. Efter beslut om uppehållstillstånd

5.1 Uppehållstillståndskort

Migrationsverket utfärdar uppehållstillståndskort (UT-kort) som krävs för att kunna folkbokföra sig hos Skatteverket. De som får uppehållstillstånd innan ankomst till landet får UT-kort inför inresan.¹⁴ Vissa kvotflyktingar saknar UT-kort vid ankomst till Sverige. De behöver omgående ansöka om detta vid någon av Migrationsverkets tillståndsenheter för att kunna folkbokföra sig och få ett personnummer. Ersättning för kostnader som uppstår för kommunerna i samband med resa för kvotflyktingar till Migrationsverkets tillståndsenhet kan sökas hos Migrationsverket.

5.2 Folkbokföring, id-kort och bankkort

Migrationsverket ska informera om folkbokföring och personnummer i samband med att personen blir underrättad om sitt uppehållstillstånd. Arbetsförmedlingen ska informera om det vid etableringssamtalet. Personen har dock ett eget ansvar att så fort som möjligt besöka ett Servicekontor där Skatteverket finns representerat för att anmäla flyttning till Sverige, dvs. folkbokföra sig. För att få tillgång till de ersättningar och bidrag som personer med etableringsplan kan ha rätt till krävs oftast att personen har ett bankkonto alternativt ID-handlingar för att lösa in avier. För att kunna öppna ett bankkonto för personer som har ett svenskt personnummer krävs en giltig svensk id-handling. Ansökningar av ID-kort hanteras endast av de 27 Servicekontor som utfärdar id-kort.

5.3 Etableringssamtal

När en person har beviljats uppehållstillstånd och tillhör målgruppen för etableringsinsatser får Arbetsförmedlingen ett meddelande från Migrationsverket och kallar personen till ett första etableringssamtal.¹⁵ I de ärenden där det finns behov av vård- eller stödinsatser till följd av sjukdom, funktionsnedsättning eller annat förhållande kan ett flerpartssamtal initieras av Migrationsverket. Etableringssamtalen, som kan vara ett eller flera, ska omfatta en kartläggning av deltagarens utbildningsbakgrund, arbetslivserfarenhet, planering för studier eller arbete, familjesituation och hälsa. Under etableringssamtalet ska Arbetsförmedlingen informera om etableringsersättning och tilläggsförmåner.

5.3.1 Etableringssamtal för personer som bor på anläggningsboende

För de personer som bor på anläggningsboende ska Arbetsförmedlingen genomföra det första etableringssamtalet snarast möjligt efter beviljat uppehållstillstånd. När en person som bor på anläggningsboende blir kommunmottagen ska beslut om etableringsplan fattas inom en månad.

Personer med uppehållstillstånd som bor kvar på anläggningsboende har rätt att få en etableringsplan inom ett år efter att de första gången folkbokförde sig.¹⁶

¹⁴ 4 kap. 22 § utlänningsförordningen (2006:97) samt Migrationsverkets Föreskrifter (MIGRFS 06/2011) om uppehållstillstånds kort

¹⁵ Förordning (2010:409) om etableringssamtal och etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

¹⁶ Förordning (2010:409) om etableringssamtal och etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

5.3.2 Etableringssamtal för direktinresta anhöriga, kvotflyktingar och personer i eget boende

Arbetsförmedlingen ska genomföra etableringssamtal snarast möjligt för direktinresta anhöriga, kvotflyktingar och personer i eget boende som fått uppehållstillstånd. I normalfall ska Arbetsförmedlingen upprätta en etableringsplan för en nyanländ senast två månader:

1. från dagen för inresan i landet eller från dagen för det första etableringssamtalet för den som har uppehållstillstånd vid inresan, och
2. från dagen för beslutet om uppehållstillstånd för den som har beviljats uppehållstillstånd efter inresan.¹⁷

5.4 Arbete och praktik under tid på anläggningsboende

Om en person beviljas uppehållstillstånd och bor i Migrationsverkets anläggningsboende kan Arbetsförmedlingen bevilja praktik, instegsjobb och nystartsjobb under förutsättning att personen redan har hittat en arbets-/praktikplats, har samordningsnummer/personnummer och att Arbetsförmedlingen bedömt att det är arbetsmarknadspolitiskt motiverat.

5.5 Bosättning

Migrationsverket ansvarar för anvisning till bosättning av kvotflyktingar och personer med uppehållstillstånd som bor på Migrationsverkets anläggningsboenden. När beslut om anvisning fattas ska mottagande i kommunen ske inom två månader. Migrationsverket ansvarar även för bosättning av personer som inte har rätt till etableringsplan förutsatt att personerna omfattas av bosättningslagen. 18-19 åringar som studerar på gymnasieskola och bor på anläggningsboende omfattas också av bosättningsuppdraget. Personen kan endast få ett erbjudande om anvisning. Avböjer personen upphör rätten till LMA, vilket innebär att dagersättningen dras in och utskrivning sker från Migrationsverkets boende.

En kommun är skyldig att, efter anvisning, ta emot nyanlända personer som har beviljats uppehållstillstånd.¹⁸ Kommunerna ska planera för mottagandet av nyanlända för bosättning.¹⁹ Antalet nyanlända personer som en kommun ska ta emot regleras av det kommunal som Länsstyrelsen beslutar om utifrån länstalen som regeringen fastställer. Förutom de nyanlända som tas emot på anvisning är det många nyanlända som självbosätter sig i kommunerna. Ansvar för bostadsförsörjningen innebär att kommunen också ska planera och skapa förutsättningar för att alla i kommunen ska leva i goda bostäder. Kommunens riktlinjer bör bland annat grundas på en analys av bostadsbehovet för särskilda grupper, vilket bör omfatta gruppen nyanlända.²⁰

5.5.1 Praktisk hjälp vid bosättning²¹

Kommunerna ansvarar för att, vid behov, se till att nyanlända personer erbjuds praktisk hjälp i samband med att de tas emot för bosättning i en kommun. Den praktiska hjälpen kan vara att till exempel i samband med mottagande på anvisning hämta personen vid buss/flyg/tåg, visa boendet och ge information om tvättstuga, elavtal och hemförsäkring.

¹⁷ Förordningen (2010:409) om etableringssamtal och etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

¹⁸ 5 § Lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning

¹⁹ Förordning (2016:39) om mottagande av vissa nyanlända invandrare

²⁰ 1 § Lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

²¹ Förordning (2010: 1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar

5.6 Hemutrustningslån

Vissa nyanlända personer kan ansöka om hemutrustningslån från CSN för att utrusta sin bostad. För att göra en ansökan ska den sökande vara 18 år och vända sig till en behörig lånekontaktperson. Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och kommunen har behöriga lånekontaktpersoner som kan hjälpa till med ansökan om hemutrustningslån.²²

5.7 Hälsoundersökningar

Nyanlända med uppehållstillstånd, kvotflyktingar, direktinresta anhöriga och asylsökande som inte genomfört en hälsoundersökning under asyltiden har möjlighet att få denna inom ett år från beslut om uppehållstillstånd.²³

5.8 Förskola, fritidshem och skola

Kommunerna ska erbjuda förskola till barn från ett års ålder när föräldrar arbetar eller studerar eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.²⁴ Nyanlända barn har rätt till plats på förskola på samma villkor som övriga barn.²⁵ Deltagare med etableringsinsatser är likställda med arbetande och studerande.²⁶ När vårdnadshavare har anmält önskemål om förskola med offentlig huvudman ska kommunen erbjuda barnet förskola inom fyra månader.²⁷ Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt i grundskola.²⁸ Det är den kommun där eleven är folkbokförd som ansvarar för att eleven fullgör sin skolplikt.

5.9 Socialt stöd

Med socialt stöd avses vissa frågor som bland annat kan röra försörjning, bosättning, vård, migrationsfrågor samt hjälp med att förstå innebörden av olika besked som målgruppen har mottagit från myndigheter och kommuner.

²² Förordningen (1990:1361) om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar.

²³ Se kapitel 4 Insatser under asyltiden

²⁴ 8 kap 5 § Skollagen (2010:800).

²⁵ 8 kap 5§ Skollagen (2010:800)

²⁶ 8 kap. 5 och 7 § Skollagen (2010:800). Se även Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet sid 348

²⁷ 8 kap 14§ Skollagen (2010:800).

²⁸ 7 kap 2 § Skollagen (2010:800).

5.10 Reflektera kring

- ”Mötesplatser och information” är ett projekt som finns på cirka 27 orter. Projektet innebär en samlokalisering mellan kommun och berörda myndigheter (Migrationsverket, Skatteverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Arbetsförmedlingen) i anslutning till att en nyanländ beviljas uppehållstillstånd. Konceptet med en-väg-in har inneburit stora tidsvinster för såväl den nyanlände som myndigheter samt en ökad kunskap och förståelse för varandras uppdrag myndigheterna emellan. Hur kan konceptet med en-väg-in för nyanlända breddas och användas för att utveckla den lokala samverkan?

5.11 Rekommendationer

Den lokala överenskommelsen bör innehålla:

- Rutiner för att möjliggöra att etableringssamtal sker så snart som möjligt efter beslut om uppehållstillstånd. Sådana rutiner bör inkludera hur överföring av information mellan Migrationsverket och Arbetsförmedlingen ska ske vid beslut om uppehållstillstånd.
- Rutiner för att möta nyanländas behov av socialt stöd. Det kan till exempel handla om vägledning och stöd i frågor som rör kontakt med sjukvården, posthantering och familjeåterförening.
- Gemensamma rutiner för praktiskt stöd, exempelvis:
 - information om möjlighet till hälsoundersökning
 - praktisk hjälp för bosättning
 - stöd till kvotflyktingar som behöver ansöka om UT-kort
 - stöd gällande folkbokföring och personnummer
 - stöd för ansökningar om hemtrustningslån, ID-kort eller öppnande av ett bankkonto
 - anmälan till förskola, skola och fritidshem
- Rutiner för att hantera om någon blir akut bostadslös.
- Rutiner för hur samarbetet kring eventuell ”Mötesplats” kan samordnas med den lokala överenskommelsen.

6 KAPITEL 5. Etableringsaktiviteter

6.1 Etableringsplan

Etableringsplanen upprättas när en person blivit kommunmottagen, har bosatt sig på egen hand i en kommun eller inom tolv månader från folkbokföringsdatum för de som fortfarande bor i anläggningsboende.²⁹ Etableringsplanen ska omfatta maximalt 24 månader och minst innehålla kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning, samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda etablering i arbetslivet. Planen ska i normalfallet omfatta heltidsaktiviteter motsvarande 40 timmar per vecka.

Vid utformning av etableringsplanen ska hänsyn tas till deltagarens familjesituation och hälsa. De som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan medverka i etableringsplanens aktiviteter motsvarande 25 procent av heltid har inte rätt till en etableringsplan. Arbetsförmedlingen kartlägger deltagarens resurser och behov och gör en bedömning av personens prestationsförmåga. Aktiviteterna i planen görs utifrån en arbetsmarknadspolitisk bedömning och ska utformas efter varje persons förutsättningar och behov. Planen ska leda till att deltagaren etablerar sig på arbetsmarknaden. Utformandet av etableringsplanen och beslut om aktiviteter görs i samråd med deltagaren och tydliga mål och delmål för deltagarens etablering upprättas. Det ska i etableringsplanen framgå vem som ansvarar för respektive aktivitet. Arbetsförmedlingen ska tillsammans med deltagaren följa upp och utvärdera insatserna i etableringsplanen.

6.2 Nyanlända i åldern 18-20 år utan föräldrar i Sverige

Rätten till etableringsplan gäller personer som har fyllt 20 år men inte 65 år. Syftet med den nedre åldersgränsen är att ungdomar ska ges möjlighet till utbildning inom gymnasieskolan.³⁰ Det finns dock ett undantag för ungdomar som saknar föräldrar i landet och som har fyllt 18 men inte 20 år innan datum för uppehållstillstånd. Dessa ungdomar har rätt att få en etableringsplan förutsatt att de inte studerar på gymnasiet.³¹

Migrationsverket ersätter kommuner för ekonomiskt bistånd som betalas ut till unga som har fyllt 18 men inte 21 år och som saknar föräldrar i landet samt går i gymnasieskola. En förutsättning är att det ekonomiska biståndet har betalats ut enligt 4 kap 1 § i socialtjänstlagen och den unge inte är föremål för vård i annat hem än deras eget enligt socialtjänstlagen eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.³²

6.3 Utbildning i svenska för invandrare (sfi)

Sfi ska ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket. Utbildningen syftar också till att ge de personer som saknar grundläggande läs- och skrivfärdigheter möjlighet att öva upp dessa. Utbildningen får ske på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar.³³

²⁹ Lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare samt Förordningen (2010:409) om etableringssamtal och etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

³⁰ Prop. 2009/10:60 Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd sid 45.

³¹ 2b och 6 § Lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

³² 20 § Förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

³³ 20 kap. 4 § tredje stycket skollagen (2010:800)

Nyanlända personer som är folkbokförda i Sverige har rätt till sfi.³⁴ Utbildningen ska finnas tillgänglig så snart som möjligt efter att personens rätt till sfi har inträtt. Om det inte finns särskilda skäl ska utbildningen kunna påbörjas inom tre månader efter folkbokföringsdatum.³⁵ Varje kommun ska aktivt verka för att de som omfattas av lagen om etableringsinsatser kan påbörja sfi inom en månad från det att de har anmält sig till utbildningen hos kommunen.³⁶ Varje kommun ska också aktivt verka för att nå dem som har rätt till sfi och motivera dem att delta i utbildningen.³⁷ Sfi ska kunna kombineras med förvärvsarbete, arbetslivsorientering, samhällsorientering, validerande insatser, praktik eller annan utbildning.³⁸ Sfi-utbildning ska bedrivas kontinuerligt under hela året.³⁹ För varje studerande ska det finnas en individuell studieplan.

6.4 Kommunal vuxenutbildning

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, gymnasial nivå och svenska för invandrare.⁴⁰ En vuxen har rätt att delta i den kommunala vuxenutbildningen på grundläggande eller gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år då personen fyller 20 år; om denne är bosatt i landet, saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar att ge och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁴¹ Kommunen ansvarar för att de personer som har rätt till utbildning på grundläggande nivå ska få möjlighet att delta. Kommunen ska aktivt verka för att nå dessa personer och motivera dem att delta i utbildningen.⁴² Om en elev i utbildning på grundläggande nivå har bristande kunskaper i svenska språket, får utbildningen ges på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar. Utbildning som ges på annat språk ska kompletteras med undervisning eller träning i svenska språket.⁴³

Utbildning på gymnasial nivå motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge. Kommunen ska sträva efter att möta den efterfrågan och de behov som finns. När det gäller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska de som fått minst utbildning prioriteras.⁴⁴ Kommunen ska informera om möjligheterna till utbildning och aktivt verka för att vuxna i kommunen deltar i utbildningen.⁴⁵

6.5 Studie- och yrkesvägledning

Elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Hemkommunen är skyldig att se till att den som avser att påbörja utbildning på grundläggande nivå och/eller svenska för invandrare erbjuds studie- och yrkesvägledning.⁴⁶

34 20 kap. 31 § skollagen (2010:800) anger att individen måste vara bosatt i landet och med det avses enligt 29 kap 2 § första stycket att individen är folkbokförd

35 20 kap. 29 § andra stycket skollagen (2010:800).

36 20 kap. 29 § andra stycket skollagen (2010:800).

37 20 kap. 29 § andra stycket skollagen (2010:800).

38 20 kap. 25-26 §§ skollagen (2010:800)

39 2 kap. 25 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning.

40 20 kap. 3 § skollagen (2010:800)

41 20 kap. 11 § skollagen (2010:800)

42 20 kap. 10 § skollagen (2010:800)

43 20 kap. 2 § skollagen (2010:800)

44 20 kap. 2 § skollagen (2010:800)

45 20 kap. 10 § skollagen (2010:800)

46 2 kap. 29 § skollagen (2010:800)

6.6 Samhällsorientering

Kommunen ska erbjuda samhällsorientering till de som omfattas av lagen om etableringsinsatser. För den som omfattas av lagen om etableringsinsatser ska utbildningen finnas tillgänglig så snart som möjligt efter att etableringsplanen har upprättats. Samhällsorientering ska omfatta minst 60 timmar och normalt vara avslutad inom ett år från det att etableringsplanen har upprättats.⁴⁷

6.7 Aktiviteter för att underlätta och påskynda etablering i arbetslivet

Utöver sfi och samhällsorientering ska en etableringsplan bestå av aktiviteter som kan underlätta och påskynda personens etablering på arbetsmarknaden.⁴⁸ Arbetsförberedande insatser kan vara insatser som Arbetsförmedlingen erbjuder via arbetsmarknadspolitiska program⁴⁹, anställningsstöd eller insatser som ingår i Arbetsförmedlingens tjänster⁵⁰. Insatserna kan också vara sådana som erbjuds av kommun, landsting och idéburna organisationer såsom kommunal vuxenutbildning, hälsofrämjande och sociala aktiviteter, friskvårdsaktiviteter och föreningsaktiviteter. Arbetsförberedande insatser kan även vara medicinsk rehabilitering via hälso- och sjukvården eller social rehabilitering via kommunen.

6.8 Rehabilitering

Deltagare med en etableringsplan har, vid behov, rätt till medicinsk, social och arbetslivsinriktad rehabilitering. De rehabiliterande insatserna ska bidra till att deltagarens prestations- eller arbetsförmåga ökar.⁵¹ Den som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan medverka i etableringsplanens aktiviteter under motsvarande 25 procent av heltid har inte rätt till en etableringsplan. För att klargöra deltagarens förutsättningar för arbete och studier i etableringsplanen behöver parterna i en del fall samarbeta. Arbetsförmedlingen kartlägger deltagarens resurser och behov. Om personen har en sjukdom eller funktionsnedsättning och är i behov av rehabiliterande insatser ska Arbetsförmedlingen fastställa etableringsplanens omfattning och innehåll i samråd med deltagaren, vårdgivare och kommun.

I vissa fall kan det bli aktuellt för Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan att genomföra en gemensam kartläggning tillsammans med deltagaren för att identifiera deltagarens förutsättningar och behov av arbetslivsinriktad rehabilitering.⁵² Ibland kan det leda till att Försäkringskassan behöver samordna rehabiliteringsinsatser för att deltagaren ska kunna komma ut i arbete. Det gäller om Försäkringskassan har bedömt att deltagaren har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom och om det finns ett behov av arbetslivsinriktad rehabilitering för att personen ska kunna återgå i arbete.⁵³ Deltagaren behöver då ansöka hos Försäkringskassan om samordning av rehabiliteringsinsatser och bifoga ett läkarintyg.⁵⁴

47 5 § förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare

48 7 § lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

49 förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program samt Förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

50 Söka arbete, förbättra ditt arbetssökande, vägledning till arbete, utbildning till arbete, klargöra dina arbetsförutsättningar, anpassa din arbetsituation samt arbetsförberedande insatser.

51 Prop. 2009/10:60 Nyanlända invandrarers arbetsmarknads-etablering – egenansvar med professionellt stöd sid. 65.

52 Överenskommelse och plan för det förstärkta samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan 2017, Af-2017/00055103, FK-009379-2017

53 29 kap. 2 § Socialförsäkringsbalken (2010:110)

54 110 kap. 4 § Socialförsäkringsbalken (2010:110)

6.8.1 Ansvarsfördelning inom rehabilitering

Parternas ansvar är enligt följande:

- Kommunen ansvarar för insatser av social karaktär.⁵⁵
- Arbetsförmedlingen ansvarar för arbetslivsinriktad rehabilitering i form av vägledande, utredande, rehabiliterande eller arbetsförberedande insatser.⁵⁶
- Landstinget/Regionen har som regel ansvar för att erbjuda medicinsk rehabilitering, habilitering och hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning.⁵⁷
- Försäkringskassans skyldigheter är av utredande och samordnande karaktär⁵⁸. Försäkringskassan tillhandahåller alltså inte några egna rehabiliteringsåtgärder, utan samordnar övriga aktörers insatser om behovet fastställts.

6.9 Insatser efter slutförd etableringsperiod

När rätten till etableringsplan upphört har personen rätt att vara inskriven som arbetssökande på Arbetsförmedlingen och ta del av generella insatser. De personer som lämnar etableringen och ännu inte har etablerats på arbetsmarknaden erbjuds, förutsatt att de uppfyller villkoren, att ingå i jobb- och utvecklingsgarantin eller jobbgarantin för ungdomar.

Personen kan ha rätt att fortsätta läsa sfi efter slutförd etableringsperiod om grundläggande kunskaper i svenska språket saknas. Rätten att läsa kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå samt särskild utbildning för vuxna är reglerad på samma sätt som för övriga invånare.⁵⁹

6.10 Reflektera kring

- En betydligt lägre andel bland deltagare i etableringen har en registrerad nedsatt arbetsförmåga jämfört med övriga inskrivna arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Detta kan innebära risk för att det finns dold ohälsa. Vilken typ av samverkan behövs för att tidigt identifiera ohälsa för att kunna ge rätt stöd?
- Effekterna av olika arbetsmarknadsinsatser är till stor del beroende av till vem en viss insats ges. En insats blir effektiv när den möter den enskilda individens specifika behov för att etablera sig på arbetsmarknaden. Hur kan samverkan utvecklas för att öka träffsäkerheten och flexibiliteten i de utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser som ges?

⁵⁵ 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) se även skriften "Samordna rehabiliteringen" <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-5-2>

⁵⁶ Förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, Förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder samt Förordningen (2007:1030) med instruktion för arbetsförmedlingen.

⁵⁷ Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

⁵⁸ 30 kap 8-11 § § Socialförsäkringsbalken (2010:110).

⁵⁹ 20 kap 11 och 20 § § samt 21 kap 11 § Skollagen (2010:800)

- Forskning och erfarenheter visar att personer som kommit till Sverige på grund av flykt i stora delar har sämre hälsa än andra grupper.⁶⁰ Finns behov av samverkan för att erbjuda och utveckla hälsokommunikation?
- Hur kan kommunen utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv ta tillvara nyanländas erfarenheter och kompetenser genom att erbjuda exempelvis praktikplatser, instegsjobb, traineejobb och extratjänster?

6.11 Rekommendationer

Den lokala överenskommelsen bör innehålla:

- En gemensam kartläggning av målgruppens behov, efterfrågan på arbetsmarknaden och vilka insatser som erbjuds lokalt och som kan ingå i en etableringsplan. Kartläggningen bör ge svar på frågorna:
 - Vilka behov och kompetenser finns hos de nyanlända?
 - Vilka jobb finns/kommer finnas och vad krävs för att vara anställningsbar inom dem (utbildning, erfarenhet, färdigheter etc.)?
 - Vilka insatser finns eller/och behöver utvecklas för att nyanlända ska kunna möta efterfrågan på arbetsmarknaden på kort respektive lång sikt?
- Rutiner för hur samordning av olika aktiviteter i etableringsplanen ska ske och följas upp i samverkan. Till exempel i händelse av avstannad progression i sfi eller byte av aktivitet.
- Strategi för att fler nyanlända ska kunna påbörja reguljära studier under etableringstiden.
- Rutiner för hur studie- och yrkesvägledning via kommunala vuxenutbildningen kommer nyanlända till del.
- Strategi för att nyanlända ungdomar får möjlighet att påbörja och fullfölja en gymnasial utbildning.
- Information om vilket/a forum för samverkan parterna lokalt ska eller kan använda för att deltagaren i tid ska erbjudas rehabilitering från rätt part.⁶¹
- En beskrivning över hur samverkan mellan parterna lokalt ska ske kring rehabilitering.⁶²
- Information om hur rehabiliteringsinsatser ska samordnas med övriga insatser i etableringsplanen.
- Information om förutsättningar och rutiner för hur parterna anmäler till och följer upp ärenden i samverkan.
- En gemensam strategi för insatser som stärker den fortsatta etableringen för de som lämnar etableringsuppdraget.

⁶⁰ Kartläggning av nyanländas hälsa: MILSA enkätstudie: Slobodan Zdravkovic, Mathias Grahn, Carin Björngren Cuadra, 2016

⁶¹ Se exempelvis Bedömning av prestationsförmåga hos vissa nyanlända invandrare Af-2013/035209, FK 021388-2013, Migrationsverket 1.1.2-2013-18481,SKL 161/0200

⁶² Se exempelvis Viljeinriktning för partnerskap mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan,

Af-2014/580027, FK-2014/055871 och Viljeinriktning Samverkan kring personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst och har sin arbetsförmåga nedsatt på grund av sjukdom, Af-2016/00077523, FK-2016/034532, SKL-2016/02911 och Bedömning av prestationsförmåga hos vissa nyanlända invandrare Af-2013/035209, FK 021388-2013, Migrationsverket 1.1.2-2013-18481,SKL 162/0200

7 KAPITEL 6. Försörjning

7.1 Bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande (LMA)

Dagersättning enligt LMA betalas ut till de personer som är inskrivna vid någon av Migrationsverkets mottagningsenheter. Det gäller både de som bor på anläggningsboende och de som bor i eget boende och som saknar egna medel. De som är inskrivna vid anläggningsboende har rätt till bistånd efter det att de har beviljats uppehållstillstånd om de inte anvisats eller kunnat utnyttja en anvisad plats i en kommun. Personer som bor i eget boende har rätt till bistånd under en månad från den dag de har beviljats uppehållstillstånd.⁶³ Asylsökande har även rätt till särskilt bidrag om det föreligger annat angeläget behov som inte ingår i de kostnader som dagersättningen normalt ska täcka. Särskilda bidrag tillämpas restriktivt och varje ansökan behövsprövas.

7.2 Etableringsersättning, tilläggsförmåner och ersättning för resor

7.2.1 Etableringsersättning

Etableringsersättningen är individuell och påverkas inte av inkomster som övriga i hushållet har. Ersättningen betalas ut i efterskott och ska täcka skäligen levnadsomkostnader.⁶⁴ Arbetsförmedlingen beslutar om ersättningen och Försäkringskassan ansvarar för utbetalningen. Etableringsersättning lämnas för deltagande i etableringsplan som motsvarar heltid, 75, 50 eller 25 procent. Ersättningen kan sänkas eller rätt till ersättning upphöra helt om personen inte deltar i insatser enligt etableringsplanen eller tackar nej till ett arbete. Vid sammanhängande sjukdom kan ersättningen betalas ut maximalt under 30 dagar.⁶⁵

7.2.2 Tilläggsförmåner

En person som deltar i aktiviteter i etableringsplanen har rätt till etableringsersättning och under vissa förutsättningar även tilläggsförmånerna etableringstillägg eller bostadsersättning efter ansökan. Det finns inget krav på försäkringstillhörighet via bosättning eller arbete för ha rätt till någon av tilläggsförmånerna. Personen kan inte få etableringstillägg och bostadsersättning för samma tid, eftersom villkoren för rätten till de olika tilläggsförmånerna skiljer sig åt. En person som har rätt till etableringsersättning men inte får någon utbetalning, kan ändå ha rätt till etableringstillägg eller bostadsersättning. Försäkringskassan beslutar om och betalar ut tilläggsförmånerna. Under etableringssamtalet ska Arbetsförmedlingen informera deltagare om etableringsersättningen och tilläggsförmånerna samt vid behov hjälpa till att ansöka om dessa.⁶⁶

7.2.3 Ersättning för resor

Deltagare med etableringsplan kan i vissa fall ha rätt till ersättning för resor för att kunna delta i etableringsaktiviteter. Arbetsförmedlingen lämnar ersättning för resa till etableringssamtal⁶⁷, sfi, samhällsorientering och Arbetsförmedlingens

63 8 § andra och tredje stycket LMA

64 Prop. 2009/10:60 Nyanlända invandrades arbetsmarknads-etablering – egenansvar med professionellt stöd sid 103.

65 Förordningen (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare

66 Förordningen (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare.

67 16 § Förordning (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare

programaktiviteter⁶⁸. I vissa fall reduceras ersättningen med en egenavgift beroende på vilken typ av resa som är beviljad. Personer med uppehållstillstånd som bor kvar på anläggningsboende och studerar sfi kan ansöka om särskilt bidrag för resekostnader hos Migrationsverket.⁶⁹

7.3 Månadsredovisning och frånvarorapportering

Deltagare med etableringsersättning ska varje månad lämna in en redovisning till Arbetsförmedlingen för att få sin ersättning och tilläggsförmåner utbetalda.⁷⁰ Redovisningen är en frånvarorapportering där deltagaren rapporterar eventuell frånvaro under månaden som gått. Arbetsförmedlingen skickar meddelande om frånvaro till Försäkringskassan, som gör avdrag på deltagarens tilläggsförmån. Anordnare av aktiviteter i etableringsplanen är skyldiga att lämna uppgifter om frånvaro till Arbetsförmedlingen.⁷¹ Arbetsförmedlingen ska informera anordnare om detta krav. Från och med januari 2017 behöver anordnare dock inte rapportera och skriva under frånvaro på blanketten ”Månadsredovisningarna – etableringsersättning”.

7.4 Ekonomiskt bistånd

Nyanlända personer har samma rätt som övriga invånare att söka ekonomiskt bistånd från kommunen. Vistelsekommunen ansvarar för stöd och hjälp. Om den enskilde är bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen, är vistelsekommunens ansvar begränsat till akuta situationer.⁷²

Nyanlända kan initialt ha ett behov av att ansöka om ekonomiskt bistånd från den tidpunkt då rätten till ersättning enligt LMA upphör fram till den första utbetalningen av full etableringsersättning och eventuella tilläggsförmåner (”glappet”). Kommunerna ersätts med ett schablonbelopp från Migrationsverket för kostnader för initialt ekonomiskt bistånd.⁷³

7.5 Socialförsäkringsförmåner

Försäkringskassan hanterar socialförsäkringsförmåner såsom barnbidrag, bostadsbidrag, föräldrapenning, underhållsstöd, vårdbidrag, handikappersättning, assistansersättning, äldreförsörjningsstöd, sjukpenning, samordning av rehabiliteringsåtgärder, aktivitetsersättning, sjukersättning och tandvårdsstöd.⁷⁴ Bedömningen om en person omfattas av socialförsäkringen sker genom en prövning av försäkringstillhörighet hos Försäkringskassan. Prövningen görs i samband med ansökan om en förmån.

Etableringsersättning får inte betalas ut för samma tid som personen uppbär föräldrapenning.⁷⁵ Föräldraledighet på deltid kan dock kombineras med andra aktiviteter i en etableringsplan.⁷⁶ Arbetsförmedlingen ska informera om att etableringsersättningen kommer minska i de fall personen haft föräldrapenning på grund- eller lägstanivå för del av samma dag som personen haft aktiviteter i sin

68 Förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program

69 Individuell prövning av rätt till särskilt bidrag enligt 18 § LMA

70 Arbetsförmedlingens föreskrifter (AFFS 2010:3) om etableringsersättning.

71 16 § Lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare samt 3 kap 10 § Förordningen (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare.

72 2 a kap. 1-2 § § socialtjänstlagen (2001:453).

73 15-17 §§ förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar

74 Socialförsäkringsbalken (2010:110).

75 2 kap 4 § Förordningen (2010:407) om ersättning till vissa nyanlända invandrare.

76 5 § Förordningen (2010:409) om etableringssamtal och etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

etableringsplan. Föräldraledighet på heltid som överstiger 30 dagar är överhoppningsbar tid i etableringsplanen under maximalt 12 månader. Föräldraledighet på 25 procent är överhoppningsbar tid i etableringsplanen under maximalt 8 månader.

Försäkringskassan har en flerspråkig tjänst där nyanlända, via Försäkringskassans hemsida, kan boka tid för telefonsamtal.⁷⁷

7.6 Reflektera kring

- Förhållningssätt och förväntningar på egen och allmän försörjning.
- Ersättningsystemen påverkar varandra. Vilken typ av samverkan behövs för att förhindra att felaktiga/dubbla utbetalningar sker, vilket kan leda till återkrav och överskuldsetting?

7.7 Rekommendationer

Den lokala överenskommelsen bör innehålla:

- En beskrivning av vilken förvaltning inom kommunen som hanterar ansökningar om ekonomiskt bistånd.
- Rutiner för att nyanlända ska få kännedom om och kunna ta del av Försäkringskassans service och socialförsäkringsförmåner även i de fall Försäkringskassan inte är lokalt representerad.

⁷⁷ https://www.forsakringskassan.se/kontakt/kundcenter_privat/boka_samtal_pa_ditt_sprak

8 Bilaga 1 Mall för hur en lokal överenskommelse kan utformas

Inledning

Här kan logotyper från samtliga medverkande parter i den lokala överenskommelsen synas, medverkande parters underskrifter samt datum för upprättande/revidering och datum för nästa revidering.

Syfte och mål för samarbetet

Här beskriver parterna syfte och mål för samarbetet. Beskriv hur organiseringen för arbetet med att ta den lokala överenskommelsen har sett ut.

Avgränsningar

Beskriv vilken/vilka målgruppen lokala överenskommelsen omfattar.

Parternas åtagande/roll

Beskriv vad varje part ansvarar för, med utgångspunkt i nedanstående kapitel.

Kapitel 1 Gemensam strategisk inriktning för samverkan

Kapitel 2 Etablering på lika villkor

Kapitel 3 Insatser under asyltiden

Kapitel 4 Efter beslut om uppehållstillstånd

- Uppehållstillståndskort
- Folkbokföring, id-kort och bankkort
- Etableringssamtal
- Praktik/arbete under tid på anläggningsboende
- Bosättning och andra bostadsfrågor, praktisk hjälp vid bosättning
- Hemutrustningslån
- Hälsoundersökningar
- Förskola, fritidshem och skola
- Socialt stöd

Kapitel 5 Etableringsaktiviteter

- Etableringsplan och upprättande av etableringsplan
- Nyanlända i åldern 18-20 år utan föräldrar i Sverige
- Utbildning i svenska för invandrare (sfi)
- Kommunal vuxenutbildning
- Studie- och yrkesvägledning
- Samhällsorientering
- Aktiviteter för att underlätta och påskynda etablering i arbetslivet
- Rehabilitering
- Insatser efter slutförd etableringsperiod

Kapitel 6 Försörjning

- Bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande (LMA)
- Etableringsersättning, tilläggförmåner och ersättning för resor
- Månadsredovisning
- Ekonomiskt bistånd
- Socialförsäkringsförmåner

9 Bilaga 2 Jämställdhetsintegrering av etableringsarbetet

Denna bilaga innehåller exempel på metod och konkreta frågor som kan användas av parterna i den lokala överenskommelsen för att påbörja en process med att jämställdhetsintegrera verksamheter i etableringen. Metoden utgår från fyra steg: kartläggning, analys, åtgärder och uppföljning.

9.1 Steg 1: kartläggning

Första steget för att förbättra möjligheterna till en etablering på lika villkor är att kartlägga etableringen utifrån ett könsperspektiv. Kartläggningen ska ge en bild av **vem som får vad utifrån sina förutsättningar och på vilka villkor i etableringen** och hjälpa till att identifiera områden där oskäliga könsskillnader finns som bör föranleda analys och åtgärder. Två aspekter som bör kartläggas är representation och resurser.

Representation

Hur många kvinnor/flickor och hur många män/pojkar? Svaren ska ge en bild av könsfördelningen i verksamheten/området. Exempel på frågor som kan ställas kring representation:

- Hur många kvinnor/män har en etableringsplan i kommun x?
- Hur många kvinnor/män har en etableringsplan på deltid (som inte motsvarar 100 %)?
- Hur många kvinnor/män studerar på de olika studievägarna på sfi?
- Hur många kvinnor/män är föräldralediga?
- Hur många kvinnor/män har erbjudits/genomfört en hälsoundersökning?
- Hur många kvinnor/män ansöker och beviljas ekonomiskt bistånd i glappet?
- Hur många kvinnor/män är sjukskrivna (hur många sjukskrivningsdagar har kvinnor/män?)?

Resurser – vem får vad?

Med kunskap om könsfördelningen i verksamheten påbörjas kartläggningen av hur verksamhetens resurser fördelas mellan kvinnor och män. Resurser kan exempelvis vara pengar, tid, rum/lokaler, information och insatser. Exempel på frågor som kan användas för att mäta resursfördelningen mellan kvinnor och män:

- Hur mycket information (tid, timmar) får kvinnor respektive män om ekonomi/insatser m.m.?
- Hur många etableringssamtal (timmar) får kvinnor och män?
- Vilka aktiviteter har kvinnor och män i sin etableringsplan (arbetsmarknadsutbildningar, instegsjobb, validering, praktik, samhällsorientering, komvuxkurser osv)?
- Vad kostar aktiviteterna som kvinnor och män deltar i?
- Vilka arbetsplatser gör kvinnor och män praktik på?
- Eventuella hjälpmedel/utrustning som män och kvinnor har tillgång till (datorer m.m.)?

Tänk på att:

- För att enkelt och snabbt kunna genomföra olika typer av kartläggningar behöver kommuner, myndigheter, utbildningsanordnare osv. se över sina statistikrutiner och säkerställa att könsuppdelad statistik finns att tillgå. Viss statistik kan finnas tillgänglig via officiella kanaler.
- Kartläggningar är en färskvara och bör uppdateras/genomföras regelbundet.

9.2 Steg 2: analys

Med utgångspunkt från resultatet av kartläggningen bör en analys genomföras av **varför representation och resursfördelning mellan könen ser ut som de gör**. Analysarbetet är en hjälp att ringa in vilka områden/problem där åtgärder kan vidtas på lokal nivå. Några exempel på frågor och perspektiv som kan beaktas under analysarbetet:

- Varför är det fler män/kvinnor som har praktik osv under etableringstiden? Vilka faktorer spelar in?
- Vilka insatser får kvinnor respektive män?
- Vad beror det på att fler kvinnor/män har en etableringsplan på deltid?
- Hur skiljer sig förväntningar på kvinnor och män när det gäller val av utbildning, sysselsättning och karriär?
- Uppmärksammas kvinnors/mäns behov i högre utsträckning? Varför?
- Vilka normer och föreställningar finns som påverkar den information män och kvinnor får om ekonomi, föräldraledighet, insatser osv?
- Uppmuntras föräldraledighet för kvinnor och män? Hur?
- Vilka föreställningar finns när det gäller kvinnors och mäns behov av stöd?
- På vilka villkor får kvinnor och män vara med och påverka innehållet i etableringsplanen/ verksamheten?

9.3 Steg 3: åtgärder

Vilka åtgärder bör och kan vidtas för att minska oskäliga skillnader mellan kvinnor och män utifrån kartläggnings- och analysarbetet? Åtgärder, som kan vara av direkt eller mer långsiktig karaktär, kan t.ex. handla om:

- Schemaläggning av insatser för att möjliggöra att kvinnor och män kan delta (utifrån barnomsorgstider m.m.)
- Särskilda rekryteringsinsatser av underrepresenterat kön till olika utbildningar och insatser
- Översyn av informationsinsatser och informationsmaterial till nyanlända utifrån ett jämställdhetsperspektiv

- Distansundervisning som ett sätt att möjliggöra för föräldralediga m.fl. att kunna delta i vissa insatser
- Utbildningsinsatser i jämställdhetsintegrering och normkritik för personer som arbetar med olika delar av etableringen
- Mål för arbetet. Alla aktörer i den lokala överenskommelsen tar fram organisationsspecifika och gemensamma mål kring jämställdhetsarbetet

9.4 Steg 4: uppföljning

De planerade åtgärderna bör följas upp regelbundet:

- Blev åtgärderna genomförda?
- Hur blev utfallet? Ledde åtgärderna till en minskning av oskäligen könsskillnader?
- Vilka eventuella nya åtgärder behövs?

Metodstöd

Metodstödet ska vägleda de lokala parterna i arbetet med att ta fram lokala överenskommelser angående nyanländas etablering. Metodstödet tar upp områden som samverkande parter bör beakta vid upprättandet av en överenskommelse.